

Frede Truelsen,
civilingeniør,
elev 1932-1942

To skoleledere:
Martin Jespersen og Jakob Larsen Pedersen

For 50 år siden udgjorde lærerstanden en mindre del af befolkningen end nu. Færre elever, kortere skoleforløb og flere timer pr. lærer var årsag til det. Lærerlønningerne udgjorde et naturligt værn mod personer, som anså lærergerningen som udelukkende et levebrød. Uden på nogen måde at gå nutidens lærere for nær tør man godt vove den påstand, at begrebet kald i forbindelse med undervisningen dengang indtog en mere fremtrædende plads i lærernes forestillingsverden, end det gør i dag. To af dem, for hvem eleverne var en forpligtelse langt ud over skolens grænser, blev skoleledere i Gørding: Martin Jespersen og Jakob Larsen Pedersen.

Martin Jespersen

Martin Jespersen blev født i 1883 i det daværende tyske Sønderjylland. Oprindelig ville han have været møller, men en arbejdsulykke kostede ham fire fingre på højre hånd, og hermed var håndværksmæssig uddannelse (samt deltagelse i første verdenskrig!) udelukket. Han gik i stedet på seminariet i Ribe, hvorfra han dimitterede i 1904. Han ansattes som førstelærer ved skolen i 1918.

Halvt i spøg, halvt i alvor kunne han beklage sig over, at en formentlig god håndværker nu var blevet en dårlig pædagog. Men det sidste var nu løwn, som han selv ville have sagt.

Erfaring og en veludviklet psykologisk sans gjorde, at han i reglen var et par tankegange forud for eleverne, uanset hvad disse beskæftigede sig med. Det resulterede også i en sjette sans for at dukke op i begivenhedernes brændpunkt (især når begivenhederne var uønskede set med lærerøjne) på ubelejlige tidspunkter. Jespersen havde temperament, og i sådanne situationer gnistrede øjnene, så de formastelige nagledes til stedet. Der kunne godt falde en lussing - det var en acceptabel afstraffelse i min tid - men de korporlige afstraffelser var ellers ikke noget, han dyrkede særlig meget. Så hellere en både bidsk og venlig sarkasme - i hvert fald over for de store elever, som kunne forstå meningen.

Eleverne i realskolen oplevede Jespersen som tysklærer. Tysk er som andre sprog ulogisk på mange punkter, og hvor logikken mangler, må terperiet træde til. Så vi terpede tyske gloser og grammatik, men der var også tid til at fortælle os om tysk hverdag og kultur, og - dette var under krigen - Jespersen var ikke bange for at fremhæve, at tyskere var andet og mere end nazister og grønklædte krigsliderlige. Det høstede han naturligvis i den givne situation ikke bifald for, men ingen kunne drage hans danskhed eller antipati mod tyskernes krigeriske fremfærd i tvivl, så vi accepterede nødtvungent udtalelserne som anskuelsesundervisning i at have sine meningers mod.

Provokationen var utvivlsomt bevidst fra Jespersens side, og måske har han virkelig villet give anskuelsesundervisning i mod og mandshjerte. I hvert fald opfordrede han ofte eleverne til at sige deres hjertens mening om dette eller hint. Her spillede temperamentet ham imidlertid gerne et puds. Når disputerelystne sjæle blandt eleverne tog ham på ordet, var det under overhængende fare for at blive smidt ud for resten af timen. Min personlige erfaring var, at tingene efter timen blev bragt på plads igen, så ingen varigt tabte ansigt. Det var nemlig en gentleman - omend en hidsig sådan - man havde for sig, og man fik ikke blot trukket en billig løsning ned over hovedet.

Disse samtaler under fire øjne var nok det nærmeste, man kom personen Martin Jespersen. I timerne kunne der falde enkelte bemærkninger af personlig karakter, eller undervisningen blev krydret med selvoplevede historier. Men ellers følte vistnok alle en vis distance til Jespersen. Om hans lærerkolleger følte det samme, havde eleverne ingen fornemmelse af, men det forekommer sandsynligt, at de gjorde det. Der var et godt sammenhold i lærerstaben, og personlige uvenskaber mærkede man ikke noget til. Jespersen stod på ingen måde uden for dette fællesskab, men bagklogt kan man formode, at kollegerne måske nok har følt, at uregelmæssigheder kunne afføde særdeles ubehagelige kommentarer, som det var bedst at undgå.

Hvis nu nogen tror, at den lidt reserverede optræden var et udtryk for kulde eller manglende deltagelse, tager de grundigt fejl. Jespersen interesserede sig varmt og levende for mennesker i almindelighed og eleverne i særdeleshed og hørte gerne om, hvordan hans tidligere elever havde det. Familiemæssigt viste hans omsorg sig ved, at han optog to slægtninge fra et opløst hjem i sit og opdrog dem sammen med sine egne børn. Eleverne fik et indtryk af varmen hos ham, når han en sjælden gang læste op for dem. Han var blandt andet en uforlignelig lun fortolker af Anton Berntsens digte.

Hele indtrykket af denne mand kunne samles i udtrykket original, hvis dette udtryk havde sin oprindelige, positive betydning og ikke appellerede til det billige grin. Original var Jespersen også i sit udseende. Han havde noget dengang så ualmindeligt som fuldskæg, gik som regel i træsko og røg en krum shagpibe. Det er sådan, vi husker ham.

Original var også hans afsked med skolen. En ny skolelov påbød, at skolen nu skulle have en skoleinspektør som leder. Det følte Jespersen som en krænkelse. Han mente, at han som førstelærer havde ledet skolen fuldt så godt som nogen skoleinspektør, og der var ingen grund til at spilde skatteydernes penge på at udnævne ham til det, endsige til at afskaffe den gode gamle vestjydske skoleordning. Så han gik i protest. Han valgte Stårup skole som sin pensionistbolig, men fortsatte med at tilbringe sine sommerferier i sit elskede sommerhus ved Hjerting, hvortil han senere flyttede permanent. Han døde i 1970.

Martin Jespersen.

Jakob Larsen Pedersen.

Jakob Larsen Pedersen

Jakob Larsen Pedersen blev født i 1889 i Sebbersund, hvor hans fader var lærer. Han dimitterede i 1910 fra Ranum seminarium. Efter militærtjeneste som garder blev han i 1911 ansat i Gørding og blev i 1919 gift med en lærerinde ved skolen, Gertrud Marie Jacobsen. Larsen Pedersen var i mange år andenlærer ved skolen og blev udnævnt til skoleinspektør i 1943. Han gik af i 1959 og døde i 1966.

Hvis clicheen gudbenådet pædagog nogensinde passede til nogen, var det Larsen Pedersen. Hans evne til at styre eleverne var næsten skræmmende. Det er sådanne evner, der hos en magtsyg person skaber demagogen. Her var personen imidlertid demokrat af inderste overbevisning og dertil et nobelt og følsomt, men alligevel ligevægtigt menneske, så begreber som manipulation eller magtmisbrug var absurde i sammenhængen.

Allerede i første klasse stiftede eleverne bekendtskab med Larsen Pedersen i hans egenskab af sanglærer. Han kom med violinen under armen, og så blev der undervist, uden at vi egentlig vidste af det. Faktisk var det noget terperi, for det drejede sig om at lære os så mange danske sange og salmer som muligt, og egentlig musikforståelse blev der ikke gjort meget ud af. Men fest var det under alle omstændigheder.

Sang var Larsen Pedersens hobby. Gørding Mandskor var under hans ledelse et begreb i sangerkredse, og ved de årlige sangerstævner var det Larsen Pedersen, der dirigerede de samlede kor, hvis præstationer transmitteredes af radioen. Han var også selv begavet med en flot sangstemme, og som kjoleklædt kirkesanger var han med sin høje skikkelse med al dens pondus en fryd for både øje og øre.

I sine yngre dage var Larsen Pedersen jæger, men efterhånden blev det kun til vandringer i naturen, selv om bøssen og hunden stadigvæk var med i nogle år. Denne naturglæde fik eleverne i rigt mål udbytte af. Sommeren igennem vandrede vi 2 timer i hver uge ad vejen til Gørding mølle og videre gennem mølleskoven, mens Larsen Pedersen fortalte om planter og dyr, vi så. På de senere klassetrin blev cyklerne taget i brug, og Tange mose, Terp krat og mange andre fjernere steder blev inddraget i undervisningen. En gang om året vankede der i de ældste klasser is til hele flokken, og så skulle drengene forsøge, om de kunne vælte Larsen Pedersen. Det magedes altid så, at han væltede.

Der var næppe mange elever, som denne undervisning lod uberørt. Ikke blot kendte vi egnens dyr og planter; vi var nærmest i ledtog med dem. Det var økologi, før dette ord kom på mode. Aftenen før den afsluttende prøve i naturfag samlede eleverne planter fra nær og fjern til næste dags eksamination. Også det var en fest.

Larsen Pedersen brugte aldrig korporlig afstraffelse. Man sagde, at han engang havde brugt spanskrøret, men det lød lige så usandsynligt og fjernt som de første kapitler i Danmarkshistorien, så det blev ikke rigtig troet.

At han kunne blive vred, var derimod sikkert og vist, og de relativt få af os, som på grund af ganske usædvanlig dårlig opførsel nød den sjældne, men tvivlsomme ære »at komme ind til Larsen Pedersen«, kan bevidne, at det bestemt ikke var den slags oplevelser, vi ønskede at samle på. Det værste var egentlig ikke, at han var rædselsvækkende at skue - tårerne løb i strømme selv på forhærdede tidselgemytter - når han buldrende vandrede op mod os, hvor vi stod og klemte os fladere end tavlen bag os. Pauserne derimod, når han tavs og grublende gik bort fra os, og vi så de store elevers alvorlige ansigter, gav os en ubeskrivelig følelse af skændslen. For en skændsel var det at komme i unåde hos Larsen Pedersen; man var ikke værdig at færdes i ordentlige kammeraters selskab. Og det var ens egen skyld.

Som elev i de ældre klasser oplevede nogle af os bogstavelig taget sagens anden side. Vi fik på forhånd besked på at holde masken, og når synderen kom ind, begyndte tordenen planmæssigt at rulle. Hvad synderen ikke kunne se, var, at Larsen Pedersen på tilbagevejen havde meget svært ved selv at holde masken. Forargeligt skuespil? Som sagkyndig fra begge sider kan jeg kun sige, at det var en behandling, som virkelig kunne få en hvalp i pubertetsalderen til at overveje sin situation, og at de ældre klassers beundring for Larsen Pedersen kun blev større, ved at han også på denne måde viste dem sin tillid.

I det hele taget havde han et næsten kammeratligt forhold til de ældre elever. Hans yndlingsplads var bagest i klassen mellem dem. De første 10 minutter af timen gik oftest med diskussioner og samtaler om dagens begivenheder og problemer, og bølgerne kunne godt gå ret højt, så det hele virkede ikke så lidt udisciplineret. Men ikke længere end til Larsen Pedersen sagde, at nu måtte vi til at bestille noget. Så forvandledes flokken straks til en aktiv og interesseret klasse, der sjældent havde behov for yderligere opfordringer. Det virkede helt selvfølgeligt, og var det måske også for Larsen Pedersen.

I ferierne opholdt han sig i sit sommerhus i Sjælborg, og også her ønskede han at se sine elever. Hele klassen tilbragte en dag derude med spadsereture, fiskeri og snak.

Larsen Pedersen var distræt, men måske knap så meget, som han gav det udseende af - eleverne elskede ham også for det. Han var meget udadvendt og havde mange tillidshverv uden for skolen, så det var egentlig ikke så mærkeligt, at tankerne sommetider vandrede bort fra det nærværende. Men eleverne var alligevel altid nærværende for ham, og han så dem gerne omkring sig, også når han ikke underviste. Elever med bare rimelig sangstemme samlede han således i et børnesangkor, og ingen, der så ham omgivet af elever sidde i hjørnet mellem de to lange bænke på pladsen ved sydgavlen, kunne tvivle på, at han her var i sit es.

Billeder, der som disse er tegnede på basis af et meget ungt og ufærdigt menneskes opfattelse for et halvt århundrede siden, kan i det højeste blive brikker til en mosaik. Larsen Pedersen oplevede at undervise børnebørnene til sine første elever, og noget tilsvarende er måske hændt også for Martin Jespersen. Igennem så lang tid, som de virkede, har de utvivlsomt ændret sig, og helt naturligt vil ældre eller yngre elever ikke på alle punkter være enige i skildringen af dem. Men ét kan vi forhåbentlig være enige om, nemlig at det var store personligheder, uden hvilke vi selv ville have været mindre.

Frede Truelsen.